

YU Midreshet Yom Rishon, Erev Rosh Chodesh Shvat 5779

The "Bat" & The "Bayit"

Building a Strong Jewish Home

I Background: Destroying the Jewish Home

1) ספר שמות פרק א Labor Laws & Labor Laws

- (ח) ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף :
 (ט) ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו :
 (י) הבה נתחכמה לו פן ירבה ויהיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ :
 (יא) וישלמו עליו שרי מסים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי מסכנות לפרעה את פתם ואת רעמסס :
 (יב) וכאשר יענו אתו פן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל :
 (יג) ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך :
 (יד) וימרו את חיייהם בעבדה קשה בחמר ובבלגנים ובכל עבדה בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך :
 (טו) ויאמר מלך מצרים למילדת העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה :
 (טז) ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אתו ואם בת הוא וחייה :
 (יז) ותיראן המילדת את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחינן את הילדים :
 (יח) ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחינן את הילדים :
 (יט) ותאמרן המילדת אל פרעה כי לא כנשים המצרית העברית כי חיות הנה בטרם תבוא אלהן המילדת וילדו :
 (כ) וייטב אלהים למילדת וירב העם ויעצמו מאד :
 (כא) ויהי כי יראו המילדת את האלהים ויעש להם בתים :
 (כב) ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד תשליכהו וכל הבת תחיון :

2) ספר שמות פרק א

<p>(יב) וכאשר יענו אתו פן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל :</p>	<p>(יא) וישלמו עליו שרי מסים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי מסכנות לפרעה את פתם ואת רעמסס :</p>
	<p>(יג) ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך : (יד) וימרו את חיייהם בעבדה קשה בחמר ובבלגנים ובכל עבדה בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך :</p>
<p>(יז) ותיראן המילדת את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחינן את הילדים : (יח) ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחינן את הילדים : (יט) ותאמרן המילדת אל פרעה כי לא כנשים המצרית העברית כי חיות הנה בטרם תבוא אלהן המילדת וילדו : (כ) וייטב אלהים למילדת וירב העם ויעצמו מאד : (כא) ויהי כי יראו המילדת את האלהים ויעש להם בתים :</p>	<p>(טו) ויאמר מלך מצרים למילדת העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה : (טז) ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אתו ואם בת הוא וחייה :</p>

3) ילקוט שמעוני תהילים רמז תשצה

דרש רבי עקיבא בזכות נשים צדקניות יצאו ישראל ממצרים

4) ילקוט שמעוני שה"ש תתקצג

דרש רבא בזכות נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ממצרים

5) מדרש זוטא רות [בנובר] פרשה ד

ואין הדורות נגאלים אלא בזכות נשים צדקניות שבדור

II Response: Daughterhood

6) ספר שמות פרק ב

- (א) וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי :
(ב) ותהר האשה וילד בן ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים :
(ג) ולא יכלה עוד הצפינו ותקח לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאר :
(ד) ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו :
(ה) ותרך בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת על יד היאר ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה :
(ו) ותפתח ותראה את הילד והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה :
(ז) ותאמר אחתו אל בת פרעה האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את הילד :
(ח) ותאמר לה בת פרעה לכי ותלך העלמה ותקרא את אס הילד :
(ט) ותאמר לה בת פרעה הילכי את הילד הזה והינקהו לי ואני אתן את שכרך ותקח האשה הילד ותניקהו :
(י) ויגדל הילד ותבאהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו :

7) שמות פרק ו

כ) ויקח עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה

8) במדבר פרק כו

נח) אלה משפחת לוי משפחת הלבני משפחת החברני משפחת המחלי משפחת המושי משפחת הקרחי וקהת הולד את עמרם
נט) ושם אשת עמרם יוכבד בת לוי אשר ילדה אתה ללוי במצרים ותלד לעמרם את אהרן ואת משה ואת מרים אחתם

9) רש"י במדבר פרשת פינחס פרק כו

נט) אשר ילדה אתה ללוי במצרים - לידתה במצרים ואין הורתה במצרים. כשנכנסו לתוך החומה ילדתה, והיא השלימה מנין שבעים, שהרי בפרטן אי אתה מוצא אלא ששים ותשע

10) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יא עמוד ב

ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות וגו' - רב ושמואל, חד אמר : אשה ובתה, וחד אמר : כלה וחמותה. מ"ד אשה ובתה, יוכבד ומרים ; ומ"ד כלה וחמותה, יוכבד ואלישבע. תניא כמ"ד אשה ובתה, דתניא : שפרה - זו יוכבד, ולמה נקרא שמה שפרה? שמשפרת את הולד ; ד"א : שפרה - שפרו ורבו ישראל בימיה.

III Tenacity & Continuity

11) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יב עמוד א

שמות ב+ וילך איש מבית לוי - להיכן הלך? אמר רב יהודה בר זבינא : שהלך בעצת בתו. תנא : עמרם גדול הדור היה, כיון (שראה שאמר) +מסורת הש"ס : [שגזר]+ פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אמר : לשוא אנו עמלין! עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן וגירשו את נשותיהן. אמרה לו בתו : אבא, קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקיבות! פרעה לא גזר אלא בעוה"ז, ואתה בעוה"ז ולעוה"ב! פרעה הרשע, ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת, אתה צדיק בודאי שגזירתך מתקיימת, שנאמר : +אויב כב+ ותגזר אומר ויקם לך! עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולן והחזירו את נשותיהן. ויקח - ויחזור מיבעי ליה! א"ר יהודה בר זבינא : שעשה לו מעשה ליקוחין, הושיבה באפריון ואהרן ומרים מרקדין לפניו, ומלאכי השרת אמרו : +תהלים קיג+ אם הבנים שמחה. את בת לוי - אפשר, בת מאה ושלשים שנה היא וקרי לה בת? דא"ר חמא בר' חנינא : זו יוכבד, שהורתה בדרך ולידתה בין החומות, שנאמר : +במדבר כז /כו+ אשר ילדה אותה ללוי במצרים, לידתה במצרים ואין הורתה במצרים! א"ר יהודה : שנולדו בה סימני נערות. +שמות ב+ ותהר האשה ותלד בן - והא הות מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא! א"ר יהודה בר זבינא : מקיש לידתה להורתה, מה הורתה שלא בצער, אף לידתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפיתקה של חוה. +שמות ב+ ותרא אותו כי טוב הוא - תניא, ר"מ אומר : טוב שמו ; ר' יהודה אומר : טוביה שמו ; רבי נחמיה אומר : הגון לנביאות ; אחרים אומרים : נולד כשהוא מהול ; וחכמים אומרים : בשעה

שנולד משה - נתמלא הבית כולו אור, כתיב הכא: ותרא אותו כי טוב הוא, וכתיב התם: +בראשית א+ וירא אלהים את האור כי טוב

12) תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קכ עמוד א

אפשר בת מאה ושלושים שנה וקרא לה בת? דאמר ר' חמא בר חנינא: זו יוכבד שהורתה בדרך ונולדה בין החומות, דכתיב: +במדבר כ"ו+ אשר ילדה אותה ללוי במצרים, לידתה במצרים והורתה שלא במצרים, ואמאי קרו לה בת? אמר רב יהודה בר זבידא: מלמד שנולדו בה סימני נערות, נתעדן הברש, נתפשטו הקמטין, וחזר היופי למקומו. ויקח - ויחזור מיבעי ליה! אמר רב יהודה בר זבידא: מלמד שעשה לה מעשה לקוחין, הושיבה באפריון, ואהרן ומרים משוררים לפניו, ומלאכי שרת אומרים: +תהלים קי"ג+ אם הבנים שמחה

13) רמב"ן בראשית פרשת ויגש פרק מו פסוק טו

טו) שלשים ושלש - ובפרטן אי אתה מוצא אלא שלשים ושתים, אלא זו יוכבד שנולדה בכניסתן לעיר, שנאמר (במדבר כו נט) אשר ילדה אותה ללוי במצרים, לידתה במצרים ואין הורתה במצרים, זו היא שיטת רבותינו (סוטה יב א). ורבי אברהם השיב ואמר כי זה תימה, אם כן למה לא הזכיר הכתוב הפלא שנעשה עמה שהולידה משה והיא בת מאה ושלושים שנה, ולמה הזכיר דבר שרה שהיתה בת תשעים. ולא די לנו זה הצער עד שעשו הפייטנים פיוטים ביום שמחת תורה יוכבד אמי אחרי התנחמי, והנה היא בת מאתים וחמשים שנה. וכי אחיה השילוני חיה כך וכך שנים, דרך הגדה, או דברי יחיד, אלו דבריו והנה פן יהיה חכם בעיניו בסתירת דברי רבותינו, אני צריך לענות אליו. ואומר, כי על כל פנים יהיה בדבר יוכבד פלא גדול מן הנסים הנסתרים שהם יסוד התורה, כי היא בת לוי עצמו, לא מתיחסת אליו, כמו שכתוב (במדבר כו נט) אשר ילדה אותה ללוי במצרים. ועוד כתוב (שמות ו כ) את יוכבד דודתו. והנה אם נאמר כי הוליד אותה בבחרותו כאשר הוליד כל בניו, והיתה לידתה אחר רדתו למצרים מעט, הנה היא בלדת משה זקנה מאד כמנין שאמרו רבותינו או קרוב לו ואם נאמר שנולדה לו אחר שבתו במצרים ימים רבים, והנה נחשוב שהוליד אותה אחר רדתו למצרים חמשים ושבע שנה, והוא יהיה בן מאה שנה, כי ברדתו היה בן מ"ג שנים, והנה יהיו בזה שני פלאים, שיהיה הוא זקן כאברהם אשר הזכיר הכתוב (לעיל יז יז) הלבן מאה שנה יולד, וכתיב (לעיל יח יב) ואדני זקן, ותהיה היא זקנה בלדת משה בת ע"ג, ואם נאחר עוד לידתה לסוף ימי לוי, הנה יהיה פלא גדול משל אברהם **אבל אומר לך דבר שהוא אמת וברור בתורה, כי הנסים הנעשים על ידי נביא שיתנבא כן מתחילה או מלאך נגלה במלאכות השם יזכירם הכתוב, והנעשים מאלהיהן לעזור צדיק או להכרית רשע לא יזכירו בתורה או בנביאים, וזהו זהב רותח יוצק בפי החכם הזה ממה שהשיב על רבותינו בענין פינחס (במדבר כה יב) וזולתו במקומות הרבה, ולמה יזכירם הכתוב, כל יסודות התורה בנסים נסתרים הם. ועם התורה אין בכל ענינו רק נסים לא טבע ומנהג, שהרי יעודי התורה כולם אותות ומופתים, כי לא יכרת וימות בטבע הבא על אחת מן העריות או האוכל חלב, ולא יהיו השמים כברזל בטבעם מפני זרענו בשנה השביעית, וכן כל יעודי התורה בטובות ההן וכל הצלחת הצדיקים בצדקתם, וכל תפלות דוד מלכנו וכל תפלותינו נסים ונפלאות, אלא שאין בהם שנוי מפורסם בטבעו של עולם כאשר הזכרתי זה כבר (לעיל יז א), ועוד אפשרנו בעזרת השם (שמות ו ב), ויקרא כו יא והנה אתן לך עד נאמן על מה שאמרתי. .. וגם הנשים אין להם זמן, וכל עוד היות להן האורח תלדנה, רק התימה באברהם ושרה כאשר פירשתי שם, מפני שלא הולידו בנעוריהם ועתה הולידו זה מזה. ועוד בשרה היה פלא כי חדל ממנה ארח כנשים ואחרי כן לא תלדנה והנה אם יהיו ימי יוכבד כימי אביה, ותתקיים בה הלחות עד קרוב לזקנתה כמשפט הנשים, איננו פלא אם תוליד בזמן אשר נתנו לה רבותינו, מפני שרצה האלהים לגאול את ישראל על ידי האחים האלה ולא הגיע הקץ, איחר לידתם ימים רבים עד כי זקנה אמם. ולא יפלא מה' דבר.**

14) תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יט עמוד ב

רבי חנינא אומר: מהכא +רות ד'+ ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי. וכי נעמי ילדה? והלא רות ילדה, אלא: רות ילדה ונעמי גידלה, לפיכך נקרא על שמה. רבי יוחנן אמר: מהכא +דברי הימים א' ד'+ ואשתו היהודית ילדה את ירד אביגדור וגו', ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח (לו) מרד. מרד זה כלב, ולמה נקרא שמו מרד - שמרד בעצת מרגלים. וכי בתיה ילדה? והלא יוכבד ילדה, אלא: **יוכבד ילדה ובתיה גידלה**, לפיכך נקרא על שמה

15) ספרי במדבר פרשת בהעלותך פסקא עח

ואם תאמר בישראל לא היה כן והרי כבר נאמר ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות וגו' (שמות א טו) שפרה זו יוכבד פועה זו מרים, שפרה שפרה ורבה, שפרה שמשפרת את הוולד, שפרה שפרו ורבו ישראל בימיה, פועה שהיתה פועה ובוכה על אחיה שני ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו (שם/שמות/ ב ד) ויאמר בילדכן את העבריות ותראן המילדות את האלהים וגו'. **בתים אלו איני יודע מה הם** כשהוא אומר מקצה עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים (מלכים א' ט י) את בית ה' זו כהונה ואת בית המלך זו המלכות, זכתה יוכבד לכהונה ומרים למלכות שני וקוץ הוליד את ענוב ואת הצבבה ומשפחות אחרחל בן הרם (דה"י = דברי הימים = א' ד ח) אחרחל זו מרים שנאמר ותצאן כל הנשים אחריה (שמות טו כ) בן הרום זו יוכבד שנאמר כל חרם

בישראל לך יהיה (במדבר יח יד) נשאת מרים לכלב שנאמר ותמת עזובה ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור (דה"י = דברי הימים = א' ב יט) ואלה היו בני כלב בן חור (שם / דברי הימים א' ב' נ"ו) ואומר ודוד בן איש אפרתי הזה מבית לחם יהודה (שמואל א' יז יב) נמצא דוד מבני בניה של מרים הא כל המקרב עצמו מן השמים מקרבין אותו :

IV The Bat Builds the Bayit

16) מדרש שוחר טוב (משלי פרשה יד)

חכמות נשים בנתה ביתה, זו יוכבד, שהעמידה שלשה צדיקים ושלשתן נעשו פרנסים, משה על המן, אהרן על העננים מרים על הבאר, ושלשתן היו נביאים... (משלי פרשה יד)

17) בראשית רבתי פרשת ויצא עמוד 123

שכל מי שאין לו בן הרי הוא כמת, שכן רחל אמרה ואם אין מתה אנכי (ל' א'), ומחיה, בשעה שנתן לה בנים. מושיבי עקרת הבית (תהלים קי"ג ט') א"ר ברכיה זו יוכבד, וכי עקרה היתה, והלא ילדה משה ואהרן ומרים, אלא בשעה שגזר פרעה על הזכרים כיון ששמע עמרם הוא ובית דינו גזרו ומנעו את ישראל מפריה ורביה, והוציאו כלם נשיהם, וכן כתוב נשי עמי תגרשון (מיכה ב' ט'), לפיכך קורא יוכבד עקרה שנעקרה מביתו, ככתוב ברבה פ' שמות

18) ספר שמות פרק יב

א ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן, בארץ מצרים לאמר. ב החדש הזה לכם, ראש חדשים: ראשון הוא לכם, לחדשי השנה. ג דברו, אל-כל-עדת ישראל לאמר, בעשר, לחדש הזה: ויקחו להם, איש שֶׁה לְבֵית-אֵת--שֶׁה לְבֵית. ד ואם-ימעט הַבַּיִת, מהיות משה--ולקח הוא ושכנו הקרב אל-ביתו, במכסת נפשות: איש לפי אָכְלוּ, תכסו על-השה. ה שֶׁה תמים זָכַר בְּן-שָׁנָה, יהיה לכם; מן-הקבשים ומן-העזים, תקחו. ו יהיה לכם למשמרת, עד ארבעה עשר יום לחדש הזה; ושחטו אתו, כל קהל עדת-ישראל--בין הערבים. ז ולקחו, מן-הדם, ונתנו על-שתי המזוזות, ועל-המשקוף--על, הַבַּתִּים, אשר-יאכלו אתו, בהם. ח ואכלו את-הבשר, בלילה הזה: צלי-אש ומצות, על-מרים יאכלהו. ט אל-תאכלו ממנו נא, ובשל מבשל במים: כי אם-צלי-אש, ראשו על-כרעיו ועל-קרבו. י ולא-תותרו ממנו, עד-בקר; והנתר ממנו עד-בקר, באש תשרפו. יא וככה, תאכלו אתו--מתניכם חגרים, נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם; ואכלתם אתו בחפזון, פסח הוא ליהוה. יב ועברתי בארץ-מצרים, בלילה הזה, והכיתי כל-בכור בארץ מצרים, מאדם ועד-בהמה; ובכל-אלהי מצרים אעשה שפטים, אני יהוה. יג והיה הדם לכם לאת, על הַבַּתִּים אשר אתם שם, וראיתי את-הדם, ופסחתי עלכם; ולא-יהיה בכם נגף למשחית, בהכתי בארץ מצרים. יד והיה היום הזה לכם לזכרון, וחגתם אתו חג ליהוה: לדרתיכם, חקת עולם תחגוהו. טו שבעת ימים, מצות תאכלו--אף ביום הראשון, תשביתו שאר מַבְתִּיכֶם: כי כל-אכל חמץ, ונכרתה הנפש ההוא מישראל--מיום הראשון, עד-יום השביעי. טז וביום הראשון, מקרא-קדש, וביום השביעי, מקרא-קדש יהיה לכם: כל-מלאכה, לא-יעשה בהם--אף אשר יאכל לכל-נפש, הוא לבדו יעשה לכם. יז ושמרתם, את-המצות, כי בעצם היום הזה, הוצאתי את-צבאותיכם מארץ מצרים; ושמרתם את-היום הזה, לדרתיכם--חקת עולם. יח בראשון בארבעה עשר יום לחדש, בערב, תאכלו, מצת: עד יום האחד ועשרים, לחדש--בערב. יט שבעת ימים--שאר, לא ימצא בַּבַּתִּים: כי כל-אכל מחמצת, ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל--בגר, ובאזרח הארץ. כ כל-מחמצת, לא תאכלו; בכל, מושבתיכם, תאכלו, מצות.

19) משלי פרק לא

י אשת-חיל, מי ימצא; ורחק מפנינים מכרה

כט רבות בנות, עשו חיל; ואת, עלית על-פלנה
ל שקר החן, והבל היפי: אשה יראת-יהוה, היא תתהלל
לא תנו-לה, מפרי ידיה; ויהללה בשערים מעשיה